

VÝVOJ LIDSKÝCH BYTOSTNÝCH ČLÁNKŮ

GA 102

Rudolf Steiner

Dnes se budeme zabývat předmětem, který souvisí s velkými, obsáhlými výhledy do oblasti vesmírného prostoru, jež jsme podnikli minule. Hluběji než posledně se při tom budeme věnovat duchovnímu vývoji, probíhajícímu v rámci vývoje prostorového a hmotného. Posledně jsme viděli, že duchovní bytosti řídí a vedou onen mohutný vývojový proces, o němž nám nepřesně vypráví vnější fyzická věda a přesně pak theosofie neboli duchovní věda.

Minule jsme viděli, že jednotlivé planety, jednotlivá tělesa naší vesmírné soustavy se pozvedla ze společné pralátky, a vyslovili jsme obecný předpoklad, že při veškerém tomto vývoji jsou činné duchovní bytosti nejrůznějšího druhu. I v jiných přednáškách jsme poukázali na to, že v oboru duchovní vědy nespátřujeme v jednotlivých tělesech naší vesmírné soustavy pouze fyzické, hmotné předměty, nýbrž fyzické a hmotné předměty spojené s vyššími a nižšími duchovními bytostmi, s bytostmi nejvznešenějšího druhu, které ku prospěchu celé soustavy vedou vývoj vzhůru, a rovněž s bytostmi nižšího druhu, které zasahují tak, že zadržují a ničí. Musíme si ovšem uvědomit, že to, co se jeví jako zadržování a ničení, je vcelku vzato opět začleněno do moudrosti celé soustavy. Mohli bychom proto říci: Existuje-li někde něco zdánlivě ničivého, zabraňujícího a zlého, je chod evoluce v celku veden natolik moudře, že i toto ničivé, zabraňující a zlé je v celku obraceno a přiváděno k dobrému, ba k nejlepšímu.

Tím, co si dnes jako určitý cit chceme živě předestřít v našich duších, je bytí takových duchovních bytostí - a nejprve bychom věnovali pozornost duchovním bytostem vznešeného druhu - které patří k bytostem tvořivým; naopak člověk bude v evoluci muset ještě dlouho pracovat, než postoupí natolik, že dosáhne hodnosti tvořivé bytosti. Podíváme se zvláště na jednu třídu bytostí, které se podílely na výstavbě naší vesmírné soustavy, když Země jakožto Saturn započala svůj vývoj v našem světě.

Naše Země započala svůj vývoj jako Saturn a procházela dál slunečním a měsíčním vývojem až ke své dnešní podobě. Tenkrát, když byla Saturnem, bylo ovšem na tomto saturnském vesmírném tělese všechno úplně jiné než na naší dnešní planetě Zemi.

Na Saturnu neexistovalo to, co nazýváme pevnou horninovou masou, nerostným světem v dnešním smyslu; nebyla tu však ani voda v dnešním smyslu, dokonce ani vzduch. To, co tu tenkrát z dnešních pozemských živlů bylo, lze srovnat s teplem, s „ohněm“, jak říkáme v okultismu. Ovšem správnou představu byste nezískali ani tehdy, kdybyste se domnívali, že tento saturnský oheň vypadal jako plamen dnešní svíčky nebo jako plamen plynového hořáku. Správnou představu získáte, uvědomíte-li si, co pulzuje ve vašem vlastním těle, uvědomíte-li si, jak zásadní rozdíl panuje v tomto ohledu mezi nižším živočichem, který si zachoval jisté vývojové stupně, a člověkem. Nižší živočich má teplo svého okolí. Člověk má své vlastní vnitřní, stálé teplo, jaké musí mít. Jeho organismus se musí postarat, aby si udržel své teplo na určité úrovni, přestože je venku chladno, a víte, že dojde-li v tomto vlastním teple k poruchám, jako je horečka a podobně, dojde také k porušení zdraví fyzického těla. Jak víte, jde o to, že člověk má míru svého tepla v sobě, a jako základ tohoto vnitřního tepla si musíme představit určitou sílu, která toto teplo vytváří. Touto silou není voda, ani země, ani vzduch, nýbrž samostatný živel a jenom tento živel se vyskytoval na starém Saturnu jako prvním vtělení naší Země.

Kdybyste si byli tenkrát vyšli na procházku vesmírným prostorem - to je samozřejmě fantazie, ale je dobrá k tomu, abychom si udělali představu, jaké to bylo - nebyli byste Saturn viděli; ve svém nejstarším stavu totiž vůbec nevydával světlo. Aby vesmírná tělesa začala svítit, musí se nejprve stát Sluncem nebo se se Sluncem spojit. Kdybyste se byli ke starému Saturnu přiblížili, pak byste si v jeho blízkosti povšimli: Tady je teplo! Na určitém místě byste si všimli, že se dělá teplo, a pomysleli byste si, že tu je nějaký prostor vyplněný teplem; jako kdybyste vstupovali do pece. Bytí starého Saturnu by se ohlašovalo pouze touto silou tepla. Je to jemný hmotný stav, o němž si dnešní člověk (nejméně pak učený fyzik) jen stěží dovede udělat náležitou představu, tento stav tu však je - stav jemnější než plyn, jemnější než vzduch - a všechno, co tenkrát z člověka existovalo, totiž první zárodky fyzického těla, sestávalo z této látky. Kdybyste dnes ze sebe mohli odstranit vše kromě tepla své krve, pak byste před sebou měli zase ony první zárodky člověka. To by však nebylo možné, protože člověk takto žít nemůže. Dnes není možné žít dál s nerostnou říší, vodní říší atd. ve formě, v jaké žil člověk na starém Saturnu. Tenkrát to možné bylo. Musíte si tedy i dnes odmyslet všechno, co na sobě máte například v podobě štáv, tkání, pevných součástí, musíte pominout to, co ve formě kyslíku vdechujete ze vzduchu. Musíte si představit, že z vás zůstane jedině teplo, i to ale samozřejmě v úplně jiné podobě: fyzický člověk, který sestává jen z tepla! Pro dnešního přírodovědce je to děsivá představa, avšak o to je správnější a reálnější!

Takový byl zárodek člověka, jeho fyzického těla. Žádné z ostatních bytostí, které jsou dnes na Zemi, ať už zvířata, rostliny, nebo nerosty, na tomto Saturnu nebyly. Saturn tenkrát sestával ze samých lidských zárodků, jež byly shluklé podobně, jako malé

bobulky tvoří větší bobuli ostružiny; hmota Saturnu byla rovněž velkou bobulí, složenou ze samých bobulek, jimiž byli lidé. Takovou koulí byl tento starý Saturn. Kdybychom prozkoumali okolí tohoto Saturnu, zhruba jako zkoumáme okolí naší Země a zjišťujeme, že je obklopena vzdušným pláštěm, v němž se vyskytují útvary jako mlha, oblaka atd., pak bychom v okolí Saturnu věci hmotného druhu nenašli; v plášti Saturnu bychom však našli duchovní substance, duchovní bytosti, které jsou vesměs vyššího druhu, než byl tenkrát na Saturnu člověk ve svém prvním zárodku.

Nyní bychom se blíže podívali na určitý druh bytostí, jež byly spjaty se saturnským bytím. Nacházíme tu duchy vůle, pak duchy moudrosti, duchy pohybu, duchy formy, duchy osobnosti, duchy synů ohně a duchy synů šerosvitu. Dnes bychom se podívali zvláště na duchy formy, protože - jak uvidíme - hráli na počátku našeho dnešního pozemského vývoje důležitou roli. Z celé řady duchovních bytostí, které se vyskytovaly v atmosféře a v okolí Saturnu, bychom vyzdvihli duchy formy a uvědomili si, že tyto duchové formy procházeli dodneška vývojem, stejně jako jím procházejí všechny bytosti. Tak jako člověk obdržel na Slunci éterné tělo, na Měsíci astrální tělo a na Zemi Já a tím se stával stále dokonalejším, procházeli vývojem i duchové formy.

Tyto duchové formy neměly na Saturnu fyzické tělo. Byli uzpůsobeni tak, že jako nejnižší článek své bytosti měli éterné tělo, které můžeme srovnat s lidským éterným tělem. Fyzické tělo bychom si tedy u duchů formy museli úplně odmyslet a jako nejnižší článek jejich bytosti bychom si museli představit éterné tělo. Tyto bytosti pak mají astrální tělo, Já, duchovní svébytní neboli manas, životního ducha neboli buddhi, duchovního člověka neboli atman a osmý článek, který je o stupeň výše než ten, jehož může dosáhnout člověk v průběhu svého vývoje v pozemských vtěleních. Tyto duchové formy tedy na Saturnu působí navenek právě svým éterným tělem, podobně jako člověk působí na Zemi navenek svým fyzickým tělem. Nemají ruce, jimiž by na Saturnu mohli pracovat, ani nohy, jimiž by mohli chodit atd., neboť to všechno jsou články fyzického těla. Jejich éterné tělo se však projevuje tak, že z pláště Saturnu neustále vyzařují směrem dovnitř ve velmi jemné hmotě oplodňující životní šťávy. Můžeme si představit Saturn, jak jsme ho popsali, a z okolí - ustavičně a ze všech stran - jako déšť plynoucí oplodňující životní šťávy, vyzařující z éterných těl duchů formy.

Saturn samotný měl takovou osobitost, že si tyto oplodňující životní šťávy neponechával, ale jako zrcadlo je neustále odrážel nazpět. Tím vznikají - nyní přesněji popíšu to, o čem jsem se již zmínil v dřívějších přednáškách - ony zrcadlové obrazy Saturnu, o kterých jsem mluvil. Můžete si představit teplou hmotu Saturnu, jak neustále přijímá paprsky vycházející z éterných těl duchů formy a zase je vyzařuje nazpět. V hrubých rysech si o tom můžeme udělat obrázek, představíme-li si, jak déšť plyne z oblaků na zemi, v zemi se sbírá a v podobě par zase stoupá vzhůru. Nesmíme si to ovšem představovat tak, že mezi tím uplyne nějaký čas, nýbrž tento děj si

musíme představit bez času uplynulého mezitím: jak bující životní šťávy proudí dovnitř a jsou zase vyzařovány nazpět, takže saturnské útvary, to znamená první zárodky lidských fyzických těl, působí dojmem zrcadlových obrazů. Sestávají vlastně ze zrcadlových obrazů. Dobrým obrazem toho, co jako fyzický zárodek člověka existovalo na Saturnu, bude, představíte-li si před sebou stojícího člověka a podíváte se mu do oka: své světlo vysíláte do oka toho druhého a z jeho oka k vám září zpět váš obraz. Tak tomu bylo s duchy formy v okolí starého Saturnu. Své životadárné šťávy vysílali do tepelné hmoty Saturnu a v této tepelné hmotě se zrcadlila jejich vlastní podoba, jejich obraz, a tímto zrcadlovým obrazem byly první zárodky lidského fyzického těla. Již na starém Saturnu byl člověk doslova a do písmene obrazem jeho božstva.

Pokročíme-li teď ke Slunci, které vzniklo ze starého Saturnu, pak toto další vytváření probíhá tím, že duchové formy již éterné neboli životní tělo nepotřebují; éterné tělo odevzdávají. Nevyzařují již oplodňující životní šťávy, nýbrž odevzdávají éterné tělo a díky tomu se první fyzické zárodky lidí tímto tělem pronikají. Éterné tělo, které lidé na Slunci dostali, je vytvořeno především z éterného těla duchů formy - je kouskem éterného těla duchů formy. Tyto nebeské, duchovní bytosti se zrcadlily v teplém Saturnu a díky tomu, že mu přinášely oběť a tvořily obrazy, získaly samostatnost, získaly schopnost vykonat onen větší čin, totiž odložit své éterné tělo, obětovat ho, a to, co nejprve utvářely jako obraz, nyní proniknout životem, svou vlastní životní silou. Kdybyste zrcadlovému obrazu, který k vám vyzařuje z oka druhého člověka, mohli vnuknout život, dát mu svébytnost, takže by měl svůj vlastní život a mohl z oka vystoupit, pak byste měli čin, jež duchové formy vykonali při přechodu od starého Saturnu ke Slunci. To byl pro náš kosmický vývoj významný pokrok.

Víte - chci to uvést jen jako vsuvku - že všechny pověsti a báje mají vždy několik významů, a jestliže se podíváme na pravé skutečnosti vesmírného vývoje v duchovním smyslu, pravdivost bájí se nám ukáže překvapivým způsobem. Tak to můžeme udělat s jednou bájí i nyní.

Věnujme pozornost pokroku, který nastává při přechodu od Saturnu ke Slunci. Na starém Saturnu tomu bylo tak, že životadárné síly zářily dovnitř, pak byly vyzařovány nazpět a plášť či atmosféra Saturnu je opět pojímala v sebe. Ve staré řecké báji byla teplá koule Saturnu nazývána „Gáia“ a atmosféra „Kronos“. Podívejme se teď na tuto báji: Životadárné síly, vycházející z Krona, ustavičně ozařují Gáiu, tedy Saturn, vracejí se zpět a jsou pohlcovány. Je to Kronos, kdo ustavičně polyká své vlastní děti! Takovouto pravdu, vyslovenou v báji, musíme pocítit. Pokud ji nepocítíme, nemůžeme k ní mít správný postoj. Uvažte jen, co to znamená, že v šerém dávnověku starého Řecka nacházíme báji, která nám v obraze tuto pravdu úžasným způsobem podává! Existuje jen jedna jediná možnost, jak si tuto skutečnost vysvětlit: Ti nejpokročilejší z lidských jedinců, kteří v mystériích vedli vývoj lidstva, přesně věděli o

vývoji světa to, co dnes hlásáme v theosofii. Právě tak, jako zde o těchto věcech mluvíme my, mluvilo se [o nich] ve starých řeckých mystériích; pro širokou veřejnost se pak tyto pravdy halily do obrazů a tyto obrazy tvořily to, co dnes známe jako báji. Jak podivně se vzhledem k tomuto poznání chovají lidé, kteří věří, že pravda o lidech byla objevena teprve v posledních čtyřiceti letech a že všechno, co znaly dřívější doby, jsou pouze pojmy jakési dětinské fantazie! Za dětinskou představu musíme naopak označit právě to, jestliže se neustále zdůrazňuje, že „tak daleko my dotáhli to už“. To je vskutku dětinská představa.

Přejdeme tedy od Saturnu ke Slunci a zkoumejme dále vývoj duchů formy. Svě éterné tělo odložili, „vystříkli“ ho a předali tělu Země, když se lidská těla prostoupila éterným tělem duchů formy. Oni sami mají teď jako nejnižší článek své bytosti astrální tělo a další vývoj k vyššímu znamená, že nad duchovním člověkem neboli atmanem nemají jen jeden článek, nýbrž ještě další článek; takže jejich bytost nyní sestává z astrálního těla, Já, duchovního svébyetí, životního ducha, duchovního člověka, osmého článku a devátého článku, které se nacházejí nad tím, čeho člověk zatím může dosáhnout ve svém úplném sedmičlenném vývoji.

Jakou „vnější stranu“ skýtají duchové formy? Duchové formy nacházející se kolem Saturnu kanuli na Saturn takřikajíc „déšť života“. Na Slunci se duchové formy projevují vzařujícími pudy, žádostmi a vášněmi, tedy vším, co je ukotveno v astrálním těle. Kdo by byl seděl na Slunci a pohlížel ven do vesmírného prostoru, neviděl by míhání blesků a neslyšel by dunění hromů, nýbrž vnímal by kolem sebe v astrálním světle vášně duchovních bytostí: kolem dokola všude vášně; a nepředstavujte si při tom jen nízké vášně. Tyto vášně, tyto afekty kolem dokola dál zvenčí planetu utvářely. Budeme-li dále sledovat [řecké] báje, uvidíme ve vývoji naší Země se činící „Titány“, tvořivě působící vášně, působící zvenčí, z duchovní atmosféry Slunce, když bylo Slunce planetou.

Pojďme nyní dále k Měsíci - Slunce se proměňuje v Měsíc. To v průběhu vývoje znamená, že duchové formy nyní odkládají i své astrální tělo a jejich nejnižším článkem je Já. Kdybychom jejich bytost chtěli popsat, řekli bychom: Jestliže má člověk jako svůj nejnižší článek fyzické tělo, pak tyto duchové formy, žijící v okolí Měsíce, mají jako nejnižší článek Já, dále mají duchovní svébyetí, životního ducha, duchovního člověka, osmý článek, devátý článek a pak ještě desátý článek. Směrem ven tedy skýtají své Já. Je to sice velmi zvláštní, ale je to tak: směrem ven skýtají samá Já; navenek přímo překypují samými Já. Veškerá činnost v okolí Měsíce je taková, jako kdybyste vstupovali před bytostí, které by vůči vám projevovaly svou individualitu, veškerou svou osobitost. To se dělo směrem z atmosféry Měsíce. Jen si představte, že všechna vaše Já, která jsou tu ve vašich fyzických tělech, by byla náhle od fyzického těla osvobozena; fyzická, éterná i astrální těla by byla pryč, byla by tu jen vaše Já jako váš nejnižší článek a tato Já by se mohla projevat v prostoru. Představte si sami

sebe na starém Měsíci a vaše Já venku ve světě, ovšem tak, že by byla včleněna do duchovních substancí a ze vzduchu by působily jen nejnižší články duchů formy: pak budete mít představu o tom, jak se duchové formy jako samá Já projevují z prostoru směrem k vám. Astrální tělo, které ještě měli na Slunci, odevzdali lidem, takže člověk teď na Měsíci sestává z fyzického, éterného a astrálního těla.

Abychom si tento stav dobře uvědomili, uděláme si malý nákres následující podoby. Představme si, že toto je saturnský člověk [viz nákres na následující straně], který má první zárodky fyzického těla. Dále si musíme představovat nad ním se vznášející bytosti, jimiž jsou duchové formy, kteří mají éterné tělo, astrální tělo, Já, duchovní svébytní, životního ducha, duchovního člověka, až nahoru k osmému článku.

Nyní si musíme představit následující stav. Sluneční člověk má fyzické a éterné tělo. Éterné tělo vstoupilo do člověka tím, že duchové formy své éterné tělo vylili a podrželi si jen své astrální tělo; duchové formy tedy mají astrální tělo, Já a dále nahoru až k devátému článku. Přejdeme k Měsíci. Člověk sestává z fyzického, éterného a astrálního těla; astrální tělo vzniklo tím, že duchové formy obětovali své astrální tělo a jako svůj nejnižší článek mají nyní Já, pak duchovní svébytní atd. až nahoru k desátému článku. To všechno, co nazýváme „člověkem“, tak pozvolna kanulo dolů z okolí planety, bylo to skládáno zvenčí. Vše, co je uvnitř, bylo kdysi venku a vydalo se dovnitř do člověka.

Podívejme se nyní na vývoj na Zemi samotné. Na počátku pozemského vývoje má člověk fyzické tělo jako zárodek, potom éterné tělo a astrální tělo. Z Měsíce sem přecházejí duchové formy. Jejich nejnižším článkem je Já; i toto Já teď obětuje a člověka v jeho zárodce oplodňuje svým Já, takže Já, jak se na Zemi objevuje, je oplodňující silou, která nyní plyne z duchů formy; a duchové formy si jako nejnižší článek své bytosti ponechávají duchovní svébytní neboli manas. Kdybychom je tedy chtěli popsat, museli bychom říci: V našem okolí, v atmosféře Země nad námi vládou duchové formy. Jejich nejnižším článkem je duchovní svébytní neboli manas, v něm žijí a spřádají svou existenci; to, co na Měsíci ještě měli, tedy do všech stran působící Já, obětovali. Toto Já skanulo dolů a oplodnilo člověka.

Sledujme nyní samotný vývoj člověka na Zemi. Můžeme si uvést místo, kde Já do člověka skanulo; dnes se na to ale podíváme pouze schematicky. Člověk přijímá své Já. Toto Já samozřejmě zasáhne nejprve jeho astrální tělo, které ho obklopuje v podobě aurické schránky; Já vplyne nejprve do tohoto astrálního těla a pronikne ho. To se děje v době, kterou nazýváme „lemurskou“. V lemurské době, v průběhu dlouhých údobí, různě dlouhých u různých lidí, vstupuje toto Já nejprve do astrálního těla a oplodňuje ho. Představme si tedy člověka, který takto postoupil ve vývoji.

Fyzické tělo tenkrát naprosto nesestávalo jako dnes z kostí, masa a krve, nýbrž byl to zcela měkký zárodek, zatím i bez chrupavek, a prostoupeno bylo jakoby magnetickými proudy. Bylo tu tedy fyzické tělo, pak tu bylo jako další éterné tělo a potom astrální tělo, které je oplodňováno Já. Toto oplodňování si musíme představit tak, že na astrálním těle vznikne něco jako otvor, jako zářez či prohlubeň. Nahoře na astrálním těle vzniká vplýváním Já skutečně něco jako otvor, otvor postupující až do éterného těla [viz nákres na str. 56]. To mělo velký význam a velký účinek, jehož důsledkem je, že nastalo první matné vnímání vnějšího fyzického světa. V dřívějších stavech člověk nevnímal nic jiného než to, co žilo v jeho nitru; navenek byl jakoby hermeticky uzavřen. Vnímal jen sám sebe a to, co se odehrávalo v jeho nitru. Teprve teď se mu otevřel pohled na vnější fyzický svět. Zcela svébytný však člověk zatím nebyl. Mnohé věci za něj dosud řídily jiné, božské bytosti, s nimiž byl spojen. Nebylo tomu tak, že by hned dokázal vidět všechno, co bylo kolem něj, jako je tomu dnes; protože měl otevřené jen astrální tělo, vnímal také jen tímto tělem. Bylo to velmi matné jasnozření, které spočívalo v tom, že když se člověk v tomto dávnověku pohyboval po Zemi, vnímal to, co bylo mimo jeho tělesnost, a sice natolik, nakolik mu to bylo sympatické nebo nesympatické, prospěšné nebo škodlivé. Když se takto pohyboval, vnímal například pronikavě červený barevný útvar, který se zvedal jako aurický barevný obraz; otevřené měl totiž teprve své astrální tělo. A když se tu nyní pozvedl červený aurický obraz, věděl: Poblíž je bytost, která je pro mě nebezpečná! A když se před ním objevil modročervený barevný obraz, věděl, že tudy může jít. Tak se řídil podle těchto matných jasnozřivých vjemů. Vnímal jen to, co bylo duševního rázu; to, co tu máme například v podobě dnešních rostlin, zatím nevnímal. Vnímal jen duševnost v jiných lidech a ve zvířatech, také ovšem skupinové duše. To tedy bylo první oplodnění skrze Já.

Toto Já se pozvolna dál utvářelo, a sice tak, že to, co jako oplodňující živel vstoupilo do astrálního těla, toto astrální tělo víc a víc prostupovalo; Já tedy bylo v pocitech libosti a nelibosti astrálního těla čím dál více přítomné. Když se Já takto rozprostíralo v astrálním těle, vzniklo to, co v mé Theosofii najdete pod označením „duše pociťující“. Co tu vzniklo, je duše pociťující. Je tomu tak, jako by oplodňující Já svou sílu rozprostřelo přes celé astrální tělo a tím způsobilo vznik duše pociťující.

Zde se ovšem musíme zmínit ještě o jedné důležité věci. Viděli jsme teď do značné míry normální průběh vývoje. Viděli jsme, jak na starém Měsíci duchové formy vyzářili svůj nejnižší článek, své Já, a když se poté stal Měsíc Zemí, toto Já odevzdali a člověka tímto Já oplodnili. Víme ovšem, že na Měsíci zůstaly jisté bytosti, které tam nedokončily svůj vývoj. Co to znamená? To znamená, že nepokročily až k onomu stupni, kdy by získaly schopnost nechat vyzářovat své Já a oplodnit jím člověka. To nedokázaly. Když svým Já působily do atmosféry Země, nacházely se dosud na stupni starého Měsíce. V okolí člověka byly zaostalé bytosti, které působily tak, jak to bylo vlastní duchům formy na Měsíci; tak působily tyto zaostalé bytosti na Zemi. Člověk byl v atmosféře Země obklopen jáskými bytostmi, jež dosud neodevzdaly svá Já. Tyto bytosti se pak snažily to poslední, co musely činit na Měsíci, činit i na Zemi. Člověk tak byl vystaven vlivům, které by zde k němu za normálního vývoje nepatřily. Tyto vlivy jáských duchů zářily do jeho astrálního těla. Zatímco Já duchů formy přetvářelo jeho astrální tělo, do něhož skanulo, od jáských duchů, kteří se nedostali až na úroveň duchů formy, k němu zároveň zářily síly nižší, než jaké by do něj byly musely zářit za normálního vývoje. Tyto nižší síly způsobily, že se člověk rozpadl na vyšší a nižší část. V důsledku

skanutí Já ze strany duchů formy tak máme Já s vlohou k nesobeckosti, zatímco v důsledku toho, co kane od zaostalých jáských duchů, máme to druhé Já s vlohou k sebeckosti, k egoismu. To je Já, které se ještě nechce oprostít od instinktů, žádostí a vášní. Ty vnikají dovnitř a prostupují astrální tělo, takže v lidském astrálním těle je přítomné dvojí: nesobecké pudy, které chtějí stoupat výš, a vášně, které jsou prostoupené sobectvím; ty se do člověka dostaly vlivem jáských duchů a ukotvily se v něm.

Sledujme nyní dál samotný vývoj. Viděli jsme, že astrální tělo bylo zcela prostoupeno silou Já, které do něj skanulo. Dále došlo k tomu, že tato síla se zmocnila také éterného těla, takže i v éterném těle vzniká něco jako otvor do vnějšího světa. Kdybychom to chtěli nakreslit, museli bychom to udělat tak, jako kdybychom uprostřed měli fyzické tělo, potom prohloubené éterné tělo, které je zcela zaplňováno silou Já, a potom astrální tělo, které je také zaplňováno silou Já. V éterném těle máme tedy nyní sílu, která se chce dostat ven: éterné tělo se otevírá vnějšímu světu.

Nacházíme se teď zhruba u utváření člověka v první a druhé třetině atlantské doby. Tehdy ještě existovalo staré jasnozření, ne však takové, že by člověk viděl v obrazech jen to prospěšné a škodlivé, sympatické a nesympatické; člověk se setkával s něčím na způsob živých snových obrazů, které dlouho setrvaly na místě. Éterné tělo je totiž nositelem paměti, a jelikož tehdejší lidi dosud nerušilo fyzické tělo, obrazy přijímané zvenčí si uchovávali nesmírně dlouho.

Paměť tehdy byla naprosto zvláštní, vynikající duševní silou. V knize Z kroniky Akáša se můžete dočíst, jací lidé tenkrát v tomto ohledu byli. Stále to sice ještě není úplné vidění vnějšího světa, nýbrž něco na způsob matného jasnozření, toto jasnozření je však obsáhlejší než

vnímání astrální tělem. Obsáhne toho více, v mohutných, zřetelně zformovaných obrazech nechává vše vyvstávat jako sen, tyto obrazy však již odpovídají vnějším předmětům, zatímco dříve sloužily pouze k tomu, aby člověku řekly, jak se má zachovat, jestli se má pustit tím či oním směrem. Vnější předměty však ještě neviděl.

Pojďme teď ještě dál, abychom se dostali do poslední třetiny atlantské doby. Síla Já se nyní zmocňuje nejen astrálního a éterného těla, ale i těla fyzického [viz nákres]. Ve fyzickém těle vzniká zárodek prohlubně. Dochází ke vklenutí fyzického těla dovnitř, kolem dokola máme éterné a astrální tělo. Celé si to představme schematicky; v průběhu dalších přednášek se seznámíme s příslušnými skutečnostmi.

Jistým způsobem tedy došlo k takovému vklenutí dovnitř. Fyzické tělo do sebe pojalo Já. Mezi obočím se nachází bod - častěji jsem o tom mluvil - kam bylo přijato Já. U tohoto otvoru, který vzniká tím, že se fyzické tělo pronikne Já, musíme myslet zvláště na otevření fyzických smyslů. Já proniká oči, sluch; není to pouze jeden otvor, nýbrž je to celá řada otvorů. To vše se děje v poslední třetině atlantské doby a teprve tím je lidské fyzické tělo přetvořeno tak, že se stává tím, čím je dnes.

Éterné tělo, přetvořené v prvním atlantském období, nazýváme „duší rozumovou“ neboli „duší hlubšího cítění“ a přetvořené fyzické tělo nazýváme „duší vědomou“. Jako důsledek evoluce zde tedy máte 8 popsáno to, co najdete vylíčeno v mé Theosofii, takové, jaké je to dnes, tady vidíte, jak se tyto věci postupně utvářely.

Teď je i fyzické tělo navenek otevřené a teprve teď člověk skutečně poznává vnější svět; tady začíná vědomé přetváření astrálního těla. Předtím to bylo víceméně nevědomé přetváření, duše vědomá je tu totiž teprve nyní. Chceme-li si tento stav představit, musíme si ho

schematicky představit takto: Astrální, éterné a fyzické tělo je otevřené, a tím, že člověk vstupuje do vztahu s vnějším světem, vytváří v sobě něco jako záhyb. Tento záhyb představuje všechno, co rozvíjí Já ve styku s vnějším světem, co se Já ve styku s vnějším světem učí. Představte si, že vše, co Já takto rozvíjí, je větší a větší, a je tomu skutečně tak - je to sice schematické, ale veskrze to odpovídá skutečnému ději - že tento nový útvar, který člověk krok za krokem rozvíjí, se tu položí přes jeho astrální tělo, s astrálním tělem se spojí a v průběhu vývoje ho pak sám přetváří ve vlastní lidské mañas neboli duchovní svébytlí [viz nákres].

Dnes člověk pracuje tak, že tím, co získává stykem s vnějším světem, přetváří své astrální tělo v manas neboli duchovní svébytlí. V tomto procesu se v současnosti dosud nacházíme. Ale vzhledem k tomu, že duchové formy odevzdali své Já a to od nich skanulo do člověka, jsme všude obklopeni těmito duchy formy jakožto bytostmi, jejichž nejnižším článkem je mañas, duchovní svébytlí. Chceme-li tedy ve svém okolí hledat duchy formy, jejich nejnižší článek, pak ho najdeme v tom, co sami pozvolna rozvíjíme jako svůj pátý článek. Co rozvíjíme v podobě lidské moudrosti, čím se musíme stávat stále moudřejšími, to bychom v projevené podobě museli ve svém okolí najít jako nejnižší článek duchů formy.

Podívejme se na to, co kolem nás udělaly vznešenější, vyšší bytosti a na čem dosud nemáme žádný podíl. Podívejme se - už jsem se o tom často zmiňoval - na kousek stehenní kosti, v níž jsou kostní trámce, postupující sem a tam, uspořádané v nádherné struktuře, takže si musíme říci: S velkou moudrostí zde bylo dosaženo maxima síly s minimem hmoty! Vidíme tu vtajeno to, čeho člověk pozvolna dosáhne ve své moudrosti. Pozvolna se naučí - což dnes ještě neumí - stavět svým inženýrským uměním mostní konstrukce, které budou moudrými formami, uspořádanými stejně moudře jako pilíře stehenních kostí, nesoucí horní část lidského těla.

Takto moudře je uspořádáno i celé lidské tělo, výraz a projev moudrosti, a když půjdeme ven do přírody, všude se budeme setkávat s touto moudrostí. Podívejme se například na stavby, které si budují bobři. Uvidíme, jak se bobři v jistých ročních obdobích shromáždí, když voda dosáhne většího spádu, aby ve vodě pod určitým úhlem vybudovali stavbu, kterou vodu zadrží a vytvoří nový spád, všechno zhotoveno technicky stejně dobře, jako kdyby při tom měli k dispozici všechny pomocné prostředky matematiky a ostatních věd.

Všude ve svém okolí najdeme vše vyplněno a prostoupeno moudrostí, tím, čím my sami budeme prostoupeni, až v plném rozsahu rozvineme manas. Tato moudrost, kterou všude nacházíme, je něco, co patří k článkům duchů formy. Jako je naším nejnižším článkem fyzické tělo, tak je moudrost, kterou kolem sebe nalézáme, nejnižším článkem duchů formy. Pak mají tito duchové formy buddhi a atman tam, kde my máme éterné a astrální tělo, a pak ještě osmý, devátý, desátý a jedenáctý článek. Jak vidíte, máme zde co do činění s velmi vznešenými bytostmi, k nimž vzhlížíme, a když ve svém okolí vidíme moudrost, vidíme jen poslední článek těchto velmi vznešených bytostí. Vůči těmto vznešeným bytostem jsme jako zvíře, nižší živočich, který loží po člověku a vidí jen fyzické tělo na jeho vnější straně. Odpusťte mi tento obraz, tento příměr: Ložíme po Zemi a vidíme moudrost, která je pro duchy formy tímtež, čím je pro nás fyzické tělo! Taková bytost je tím, co vzhledem k člověku nazýváme tvořivým duchem; neboť tento tvořivý duch mu vnikl jeho Já.

Právě tak, jako se popsaným způsobem pozvedáme k článku manas, pozvedneme se jednou v dalším průběhu vývoje přetvořením éterného těla: včleníme do sebe životního ducha neboli buddhi. Máme kolem sebe manas neboli duchovní svébytlí jako moudrost prostupující svět. Tato moudrost je nejnižším článkem duchovních bytostí, duchů formy, ale podobně jsou se Zemí spojeny i jiné bytosti, jejichž nejnižším článkem není náš pátý článek, manas, ale náš šestý článek, to znamená životní duch neboli buddhi. V našem okruhu je atmosféra pro takové bytosti, jejichž poslední článek - jako článek vyšších bytostí - se rovná našemu životnímu duchu.

A jako je pravdou, že na počátku vývoje Země vnějším činem do člověka skanulo Já, tak je i pravdou, že v určitém okamžiku vývoje Země se projevil první otisk a první vliv bytostí, díky nimž do člověka pozvolna skane plná síla buddhi. V době, kdy v šerém dávnověku kanulo [do člověka] Já, nebylo z těchto Já, spočívajících v lidských tělech, příliš mnoho patrného. To všechno šlo velmi pozvolna. Teprve v průběhu tisíciletí se tato síla Já plně uplatnila. V žádném případě si nesmíte představovat, že skanutí Já bylo událostí, o níž by někdo mohl říci: Nestalo se tu nic zvláštního, to neuznávám; je to událost, jaké tu byly i předtím! - Kdyby tu na Zemi byli dva tisíce let po skanutí Já žili nějakí zvláště „osvícení“ duchové a byli by tenkrát založili něco na způsob materialismu, pak by řekli: Ach, jsou tu mezi námi jedinci, kteří tvrdí, že z nebe sestoupila zvláštní síla, která všechny lidi posunula kupředu; jenže to je ten

nejzavrženíhodnější dualismus; jakožto monisté prohlašujeme, že to je něco, co tu bylo už i dříve! - Tyto věci se objevovaly postupně a pozvolna.

Na počátku lemurského období došlo v důsledku skanutí Já k velkému posunu kupředu, díky čemuž teprve nastala pozdější možnost vytvoření duchovního svébytlí neboli manas. Podobně existuje jedna událost zásadního významu, díky níž bude člověk schopen rozvinout v rámci celé své bytosti nejen manas, ale i životního ducha neboli buddhi. A touto událostí je čin na Golgotě, zjevení se Krista na Zemi! Leckteří lidé to dnes možná budou popírat; avšak tato událost je působením z okolí, stejně jako byla působením z okolí i ona první událost.

Vidíme tedy, že vývoj světa chápeme z jeho duchovní stránky, nahlížíme-li do hlubin tohoto světa. Pozvolna se učíme pozvedat zrak nejen k hmotnému bytí, nýbrž všude, kam pohlédneme do vesmírného prostoru, objevujeme duchovní bytosti a jejich činy, a díky tomu, co nazýváme theosofií, činy těchto duchovních bytostí poznáváme. Žijeme, konáme a jsme v nitru těchto duchovních bytostí a jejich činů.

Příště se tak budeme zabývat lidským organismem ještě podrobněji a poukážeme na body, které skutečně vykrystalizovaly, poté co jsme se jimi dnes zaobírali spíše schematicky.

Berlín, 29. února 1908